

ציצית 7 – לילה ובל תוסיף

תוספות מסכת ברכות דף יד עמוד ב

ויאמר אינה נוהגת אלא ביום - מכאן משמע כר' שמעון דאמר בפי' התכלת (מנחות ד' מג.) דציציי מ"ע שהזמן
גרמא וכן איתא בקדושין (פ"ק ד' לג:) דקאמר ציצית מצות עשה שהזמן גרמא וא"ת א"כ למ"ד (מנחות דף
5 מא.) **ציצית חובת טלית** הוא ואפילו מונחת בקופסא אפ"ה חייבת בציצית היכי אשכחן שיהא הזמן גרמא.
וי"ל דאם היה כסות המיוחד ללילה פטור והכי איתא בירושלמי דקדושין אמר להם ר"ש אי אתם מודים לי
דציצית מ"ע שהזמן גרמא שהרי כסות לילה פטור מן הציצית א"ר אילא טעמא דרבנן שאם היה מיוחד ליום
ולילה שחייב בציצית.

תוספות מסכת קידושין דף לד עמוד א

10 ותימה היכי חשיב ציצית מ"ע שהזמן גרמא למ"ד (מנחות דף מא.) ציצית חובת טלית היא כיון דכלי קופסא
חייבין בציצית והתם ליכא זמן גרמא כלל דבין ביום בין בלילה חייבין ואפילו למ"ד (שם) ציצית חובת גברא
הוא קשה דכמו דכסות לילה פטורה כשהוא לובשה ביום ה"נ כסות יום חייבת כשלושב בלילה דהכי אמרינן
בירושלמי כסות יום שלבשה בלילה חייבת בציצית וא"כ היכי חשיב לה זמן גרמא כיון שחייבת בין ביום ובין
בלילה ואומר ר"י כיון שחיובו תלי במה שהזמן גרם לבישתה ביום יש לה ליחשב זמן גרמא שזמן לבישתה
15 גורם החיוב.

הר"ן על הר"ף מסכת קידושין דף יד עמוד ב

ומיהו מקשו הכא היכי הו"א ציצית מ"ע שהזמן גרמא דהא כסות שהוא מיוחד ללילה אפ"י לובשו ביום
פטור שאם לא תאמר כן חייב הסדין בציצית שהרי אדם מתכסה בהן ביום ומינה דכסות המיוחד ליום חייב
אפילו בלילה ונמצא שהכסות שחייב בציצית לעולם מתחייב בו ואפילו בלילה ואין הזמן גורם מצוה זו כלל
20 י"ל דאף על גב דכסות לילה ביום נמי פטור אפ"ה כסות יום בלילה פטור דלעולם לא מחייב עד דאיכא
תרתי כסות המיוחד לראיה ובזמן ראיה דקרא דוראיתם הכי משמע ומש"ה כסות לילה כיון שאינו מיוחד
לראיה פטור אפילו ביום וכסות יום נמי בלילה דלאו שעת ראיה היא פטור

משכנות יעקב סימן כג

אך מ"ש הר"ן ז"ל לפטור ג"כ אף לדעה זו כסות לילה כשלושה
צוים אין נראה כן מדי' כל הפוסקים לדעה זו כסות לילה צוים
חייב ובלבשה תליא מילתא אף שמיחד. וכ"מ ד' הרמב"ם שכי'
זמן מלוא לילית צוים ולא בלילה שכי' וראיתם אותו ולא כי' כלל
דבעינן כסות המיוחדת ליום דוקא רק בגזרא תליא מלוא בלבשתו
צוים. ולטע"ד מי' כן מהגמ' דא' וראיתם אותו פרע לכסות לילה

... 25

ולפי"ז הי' מהראוי להחמיר בסדינין שאדם מתכסה בהם וישן
בהם כמה שעות על היום וצפרט צימי הקיץ צמדינתו שרוב
אנשים ישנים צוים וכמעט ראוי לקרותו מיוחד ליום ולילה. וכבר
כי' שר"א ז"ל היה עושה להן לילית. והי' מהטוב לעשות קרן א'
עגולה בכל כה"ג כדי לפטרן מלילית. רק יש ליתן טעם לפטרן
שאין עומדים לבדישה כלל דהיינו דרך עיטוף ראשו ורובו ולא
קרינן בה כסותך. וגם צעת השינה אין מחטטף ראשו ורובו צוים
לכד רק שוכב ע"ג כו"כ ומלמעלה מכוסה צוים ואין הסדין לכד
מכסה ראשו ורובו והסדינין ששוכב עליהן פשיטא דפטורין ולא
לבישה מיקרי. דאפי' גבי כלאים א' לא יעלה עליך אבל אתה

הלכה יב

ציצית שעשה אותה כותי פסול שנאמר דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית, אבל אם עשה אותה ישראל בלא כוונה כשרה, וציצית שנעשה מן העשוי מקודם פסול.

30

הלכה יג

כיצד הביא כנף שיש בה ציצית ותפרה על הבגד אפילו יש באותה הכנף אמה על אמה פסול שנאמר ועשו להם ציצית לא מן העשוי שהרי זה דומה למי שנעשית מאיליה, ומותר להתיר ציצית מבגד זה ולתלותם בבגד אחר בין לבן בין תכלת.

35

הלכה יד

תלה החוטין בין שתי כנפים מזו לזו וקשר כנף זו כהלכתה וכנף זו כהלכתה ואח"כ חתכן באמצע ונפרדו זה מזה פסול, שהרי בעת שקשרן היו פסולין לפי ששתי הכנפים מעורות זו בזו בחוטין שביניהן ובשעה שפסקן נעשו שתי ציציות נמצא עושה מן העשוי.

הלכה טו

הטיל ציצית על הציצית אם נתכוון לבטל את הראשונות מתיר הראשונה או חותכה וכשרה, ואם נתכוון להוסיף אף על פי שחתך אחת משתיהן הרי זו פסולה, שהרי כשהוסיף פסל את הכל וכשהתיר או חתך התוספת נמצא השאר נעשה מן העשוי שעשייתו הראשונה פסולה היתה. +/השגת הראב"ד/ הטיל ציצית כו' עד פסולה היתה. כתב הראב"ד ז"ל /א"א/ עיינתי בדבריו ולא מצאתי בגמרא כן שהרי אמרו הטיל למוטלת כשירה,

40

ופירש רבא הטעם בכל תוסף קאי מעשה לא הוי הילכך הכא חתך את הראשונות והניח השניה מעשה קרינן ביה ורב פפא שהקשה עליו ממאי דהאי גברא לאסופי אחי דילמא לטבולי אחי וכל תוסף ליכא מעשה איכא לאו למימרא דאוי

45

לאוסופי אחי הוי מיפסלו חדא מינייהו אלא למיפטר גברא מבטל תוסף היכא דאתא לטבולי קמייתא והטיל למוטלת כשירה סתמא הוא דליתמר, והא דמסיק בסנהדרין בענין זקן ממרא דאוי איכא ארבעה חוטין ואייתו הוא חמישי או

קשר העליון לאורייתא גרוע ועומד הוא אלמא משום תוספת מיפסל מנהו התם משום חליפה דהיינו החוט היתר שחוצץ בין החוטין העיקרים והקשר שהרי למאן דאמר קשר העליון לאו לאורייתא /לאורייתא/ אמרינן האי לחודיה קאי

והאי לחודיה קאי וליכא גרוע והכא נמי אם היה שם קשירה כחלקה והטיל בה אחרת וקשרה כמו כן האי לחודיה קיימי והאי לחודיה קיימי וכשרה בין שנתכוון להוסיף בין שנתכוון לבטל וכן עיקר דהאי לחודיה קיימי והאי לחודיה כו'

50

עכ"ל. +

הלכה טז

וכן המטיל לבעלת שלש ואח"כ השלימה לארבע והטיל לרביעית כולה פסולה שנאמר תעשה ולא מן העשוי.

55

כמה נוטל מהן, לולב אחד ואתרוג אחד ושני בדי ערבה ושלושה בדי הדס, ואם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה אגודה גדולה מוסיף ונויי מצוה הוא, אבל שאר המינין אין מוסיפין על מנינם ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע [לא] פסל. +/השגת הראב"ד/ אבל שאר מינין אין מוסיפין על מנינן ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסול.

א"א לא שמעתי מעולם פסלות בזה ולא איסור תוספת וגרוע ואפילו לר' יהודה דאמר לולב כריך אגד דהא אמר רבא /סוכה/ (לו) מאי טעמא דר' יהודה דאמר אין אוגדין את הלולב אלא במינו קסבר לולב כריך אגד ואי אגיד ביה מינא

60

אחרינא הוה ליה מוסיף מכלל דכי קטר ליה בסיב ובעיקרא דדיקלא ליכא מוסיף אף על גב דאיכא טפי מלולב אחד וכ"ש לרבנן דאמרי אין כריך אגד דאמרי' (סנהדרין פח) האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. +

65 אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע. ואין לנו אלא תפילין אליבא דרבי יהודה. - והאיכא לולב, דעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע! - בלולב מאי סבירא לך? אי סבירא לך דלולב אין צריך אגד - האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, ואי סבירא לך דצריך אגד - גרוע ועומד הוא. - והאיכא ציצית, דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף, ואם הוסיף גורע! - בציצית מאי סבירא לך? אי סבירא לך דקשר העליון לאו דאורייתא - האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, ואי סבירא לך דקשר העליון דאורייתא - גרוע ועומד. - אי הכי, תפילין נמי; אי עביד ארבעה בתי ואייתי אחרינא ואנח גבייהו - האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, ואי עביד חמשה בתי - גרוע ועומד הוא! - האמר רבי זירא: בית חיזון שאינו רואה את האויר - פסול.

75 אמר ר' מר: כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהן. פשיטא! - מהו דתימא: הואיל ואמר רבי יהודה לולב צריך אגד, ואי מייתי מינא אחרינא - האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי - קא משמע לך.

80 הואיל ואמר ר' יהודה לולב צריך אגד אי מייתי מינא אחרינא קאי והאי לחודיה קאי - תימה כ"ש לרבנן דמשמע לעיל דלר' יהודה משום דצריך אגד אי אגיד ליה ממין אחר הוה ליה חמשת המינין אבל לרבנן דאין צריך אגד לא דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי והכי נמי אמרינן בהדיא בפי' אלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פח:): גבי כל המוסיף גורע דאי סבירא לך לולב אין צריך אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי וי"ל דהכא מיירי בשנותן אותו חוץ לאגד לר' יהודה וא"ת א"כ לא יחשב תוספת האי מינא אחרינא דקמייתי כמו לרבנן דלעיל דאין צריך אגד וי"ל דלא דמי דכשיאגדו שלא במינו אין לו ליחשב כמוסיף משום דאין זה כדרך גדילתן ומינים שבלולב בעינן כעין גדילתן כדלקמן (דף מה:): אבל לרבי יהודה דבעי אגד יש לו ליחשב כמוסיף באגודתו דכל אגוד' שלא כדרך גדילתו והכא אפילו לרבי יהודה קאמר דמייתי מינא אחרינא ונקט ליה כדרך גדילתו דאפילו חוץ לאגד חשיב כמוסיף וכ"ש לרבנן **והא דקאמר בסנהדרין (דף פח:): למ"ד אין צריך אגד האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי היינו לענין דאין זה כל המוסיף גורע דלעולם ידי מצוה יצא אלא דעובר על כל תוסיף והשתא ניחא דת"ק דר' יהודה דקתני ד' מינים שבלולב אין מוסיף עליהן ומסתמא היינו רבנן בר פלוגתייהו דלא בעו אגד ואפ"ה איכא כל תוסיף והיינו כגון דנקיט ליה דרך גדילתן.**

90 אי סבירא לך דלולב אין צריך אגד וכו' - משמע אבל אי סבירא לך דצריך אגד לא אמרינן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי והכי נמי אמרי' בריש לולב הגזול (סוכה דף לא.). דקאמר רבי יהודה אין אוגדין את הלולב אלא במינו מאי טעמא דכיון דאמר ר' יהודה לולב צריך אגד אי עבדי ליה ממין אחר הוה ליה ה' מינין ותימה דאמר התם (שם:): ד' מינין שבלולב כשם שאין פוחתין מהן כך אין מוסיפין עליהם ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא הואיל ואמר רבי יהודה לולב צריך אגד אי אייתי מינא אחרינא קאי והאי לחודיה קאי קמ"ל מאי קא תלי טעמא דהאי לחודיה קאי משום דלולב צריך אגד אדרבה מטעם זה יש לנו לומר יותר דאסור ומיהו י"ל דהתם בדמנח ליה חוץ לאגד אבל קשה דמשמע דמסיק לר' יהודה דלא אמר האי לחודיה וכ"ש לרבנן והכא משמע דלרבנן אמר האי לחודיה קאי וי"ל דהתם מדרבנן אסור ור"ח ל"ג התם הואיל ואמר ר' יהודה והוה לשונו מהו דתימא הואיל ואמרו חכמים בין אגוד בין שאינו אגוד כשר הלכך אין צריך אגד והאי יתירה דמוסיף על הד' לחודיה קאי ולא מיפסל ביה קמ"ל